

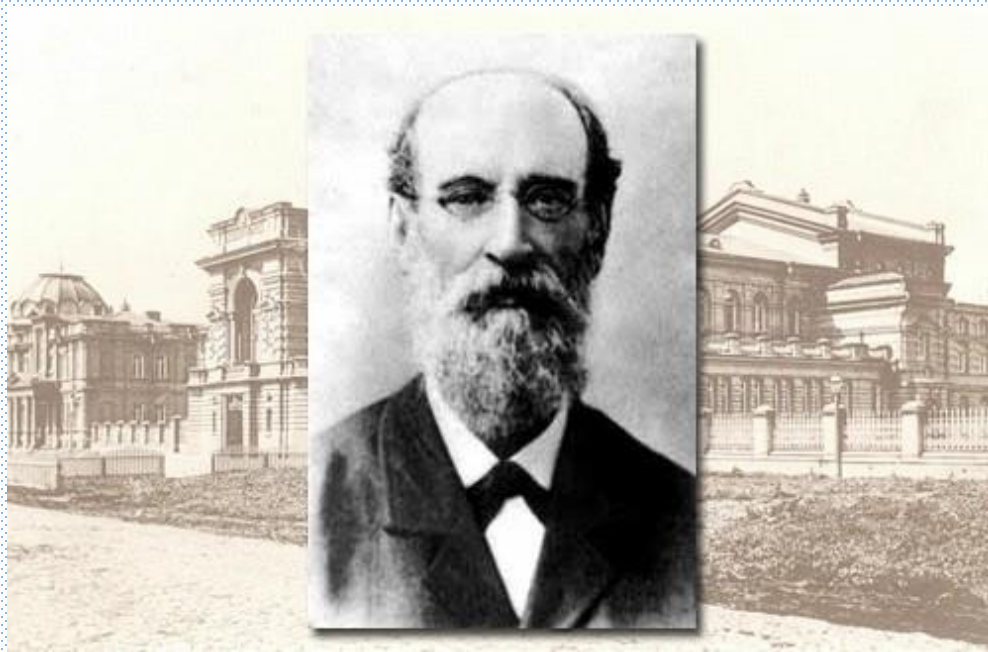
Урок 5.

16.09.22

«Хіба ревуть воли, як ясла повні?» – перший соціально- психологічний роман в українській літературі, свідчення його можливостей у художньому дослідженні дійсності. Співавторство з І. Біликом. Історія написання твору. Широта представлення народного життя. Робота з текстом 1, 4 частин роману. Шлях Ничипора Варениченка: від правдошукацтва до розбійництва. Жіночі образи, ствердження народних поглядів на духовне здоров'я людини

«Хіба ревуть воли, як ясла повні?» - перший «роман з народного життя», у якому, за визначенням Івана Франка, «змальовано майже столітню історію українського села», розкрито тогочасну дійсність у всіх її складностях і суперечностях.

Минуло кілька місяців потому, як Панас Рудченко переїхав до Полтави (1872) Багато часу заби́рала робота, тому він дуже любив службові відрядження, які давали нагоду ознайомитись із навколишньою дійсністю. Якось хлопчик-візник розповів йому жахливу історію про селянина Василя Гнидку, який вирізав сім'ю заможного козака, за що його було засуджено до каторжних робіт.

Під враженням від розповіді він пише нарис «Подоріжжя од Полтави до Гадячого» (нарис було надруковано у львівському журналі «Правда» в 1874 р.).

Улітку 1872 року
Панас Мирний
пише першу редакцію
повісті «Чіпка»,
деякі зауваження до якої
зробив його брат, відомий
літературний критик і
публіцист Іван Білик.

Одержавши рецензію на початку 1873 року, автор виправив деякі суперечності в образі головного героя, окреслив нову сюжетну лінію про Грицька та Христю тощо. І відклав роботу на певний час за своїм творчим принципом: «Нехай вилежиться та досягне, як та овоч на дереві». Коли ж він знову взявся до твору, почав переписувати все заново, розгортаючи повість у багатоплановий соціально-психологічний роман.

Над четвертою та п'ятою редакціями Панас Мирний працював разом з Іваном Біликом (четверта редакція, написана 1874 року, мала назву «Пропаща сила», складалась із чотирьох частин). У 1875 році роман було закінчено під назвою «Хіба ревуть воли, як ясла повні?».

ДВА ХУДОЖНІ ПІДХОДИ

```
graph TD; A[ДВА ХУДОЖНІ ПІДХОДИ] --> B[публіцистичний  
(Іван Білик надавав  
перевагу  
соціальному  
аспекту)]; A --> C[художній (Панас  
Мирний)]; B --> D[Тому в історії української літератури обох братів  
Рудченків вважають авторами роману.]; C --> D;
```

публіцистичний
(Іван Білик надавав
перевагу
соціальному
аспекту)

художній (Панас
Мирний)

Тому в історії української літератури обох братів
Рудченків вважають авторами роману.

Роман було надруковано за сприяння Михайла Драгоманова за кордоном – у Женеві в 1880 році на кошти українських громад. Після виходу твір одразу потрапив до переліку книжок, заборонених у Російській імперії. Уперше легально роман було опубліковано в 1903 році в журналі «Киевская старина» під назвою «Пропаща сила», а в 1905 він вийшов окремим виданням.

НАРИС – невеликий прозовий художньо-публіцистичний твір, у якому автор зображує взяті з життя факти, події, людей.

ЕПОС – один із трьох родів літератури, в основі якого лежить розповідь про події. Зображення в епосі найчастіше ведеться від реального чи умовного оповідача, рідше свідка чи учасника подій. В епічному творі використовують різноманітні засоби викладу: оповідь, діалог, монолог, авторські відступи. У ньому наявне авторське мовлення та мовлення персонажів. Дія може відбуватися в трьох часових площинах: минулому, теперішньому, майбутньому.

РОМАН – складний за будовою й великий за
обсягом епічний прозовий (інколи
віршований) твір, у якому широко охоплені
життєві події певної доби, велика кількість
персонажів.

Твір «Хіба ревуть воли,
як ясла повні?» —
перший в українській
літературі соціально-
психологічний роман.

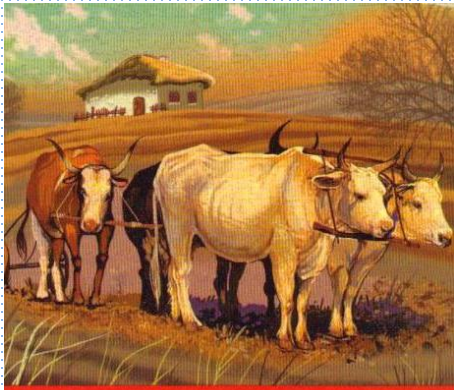
РОМАН СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ – жанровий різновид роману, у якому відображено зіткнення внутрішніх прагнень героя із соціальними обставинами, досліджується зв'язок між духовним станом особистості та суспільними умовами, глибоко розкрито психологію персонажів, мотиви їхніх учинків, роздуми, почуття, що свідчать про стан суспільства взагалі та його вплив на внутрішній світ людей.

ОЗНАКИ:

- описи приватного життя людини не виключають широких соціальних узагальнень;
- розкривається конфлікт між людиною й суспільством, мріями й сподіваннями особистості та дійсністю;
- характерний аналітизм у зображенні як соціальних явищ, так і внутрішнього світу людини; герої постають як соціальні типи, хоч автори досягають неабиякої майстерності у відтворенні їхніх індивідуальних якостей і переживань.

Академік О. Білецький писав, що композиція роману схожа «на будинок з багатьма прибудовами й надбудовами, зробленими неодноразово та не за строгим планом».

Панас Мирний

Хіба ревуть воли,
як ясла повні?

РОМАН СКЛАДАЄТЬСЯ ІЗ
ЧОТИРЬОХ ЧАСТИН
(30 РОЗДІЛІВ).

I. Дитинство і юність
Чіпки.

II. 100-річна історія села
Піски.

III. Складна доля
селянина-бунтаря.

IV. Трагедія Чіпки.

Кожна частина має свій закінчений зміст,
внутрішній лад, художню завершеність.

Паспорт твору

Автор	
Назва	
Рік створення	
Історія написання	
Напрямок, течія	
Рід	
Жанр	
Тема	
Ідея	
Час подій	
Місце подій	

Паспорт твору

Автор	Панас Мирний та Іван Білик
Назва	«Хіба ревуть воли, як ясла повні?»
Рік створення	1875 р.; видання – 1880 р., Женева.
Історія написання	В основу роману лягла почута письменником від візника розповідь про реальну особу – полтавського розбійника Василя Гнидку. Під враженнями від цієї історії письменник написав нарис «Подоріжжя од Полтави до Гадячого». Пізніше почута історія лягла в основу повісті «Чіпка».
Напрямок, течія	реалізм, критичний реалізм.
Рід	епос.
Жанр	соціально-психологічний роман.

Паспорт твору

Тема	Зображення життя та боротьби українського селянства проти соціального гноблення, зокрема кріпосництва та його залишків напередодні й під час реформи 1861 р.
Ідея	Утвердження думки про неможливість подолання будь-яких проявів зла аморальними, жорстокими способами; засудження соціально несправедливого суспільного устрою (на прикладі москалізму, кріпацтва), який спричиняє деградацію як правлячої багатой верхівки, так і простих людей; возвеличення людського генія, народженого для прекрасного; утвердження думки про те, що життя завжди дає людині вибір – чи йти дорогою любові, духовного вивищення, чи здатися, упасти, звиродніти.

Паспорт твору

Час
подій

Основні події – середина ХІХ ст., а загалом від першої половини ХVІІІ ст. до другої половини ХІХ ст.

Місце
подій

село Піски, повітове місто Гетьманське.

Проблематика твору

проблема «пропащої сили»;

народна мораль;

батьки й діти;

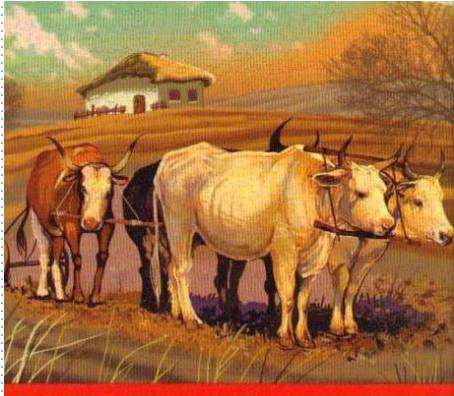
добро й зло;

земля й достаток;

кріпацька неволя;

становище жінки в сім'ї;

любов і сімейне щастя.

Панас Мирний

Хіба ревуть воли,
як ясла повні?

ОСНОВНІ СЮЖЕТНІ
ЛІНІЇ

Події в романі відбуваються не в хронологічній, а в логічно-психологічній послідовності.

I. Життя, боротьба й шукання соціальної справедливості Чіпки.

II. Життєвий шлях Максима Гудзя, змалювання його морального занепаду.

III. Зображення процесу закріпачення, кріпосницького свавілля, царської реформи й народних рухів проти гноблення на всіх етапах розвитку села Піски.

Основні епізоди твору

1-ША Ч А С Т И Н А.

1. **Польова царівна**: зустріч Чіпки з Галею.
2. **Двужон**: історія Вареника – Притики – Хруща – Хрущова.
3. **Дитячі літа**: важке дитинство Чіпки.
4. **Жив-жив**: Чіпка в наймах, потім підпасич із Грицьком у діда Уласа.
5. **Тайна-невтайна**: Чіпка-вівчар, смерть баби Оришки, розкриття таємниці про батька.
6. **Дознався**: знайомство з Галею.
7. **Хазяїн**: зростання Грицька як доброго господаря.

Основні епізоди твору

4-Т А Ч А С Т И Н А.

23. Невзначай свої: нічні збіговиська злодіїв у Максима Гудзя.

24. Розбишацька дочка: розмова Чіпки з Галею, з якої він дізнається про те, що Максим Гудзь віддає Галю за москаля Сидора.

25. Козак – не без щастя, дівка – не без долі: Чіпка вмовляє Сидора за гроші відмовитися від Галі, виставляє всій роті могорич і домовляється з Грицьком про сватання Галі.

26. На своїм добрі: сватання Галі, оглядини в Чіпки; вінчання й бучне весілля; переїзд Галі до Чіпки; радісне життя молодих; дружба Чіпчиної й Грицькової родин; зведення Чіпкою нового будинку; новий промисел Чіпки.

27. Новий вік: пореформене життя; історія життя Шавкуна; вибори Чіпки в земство.

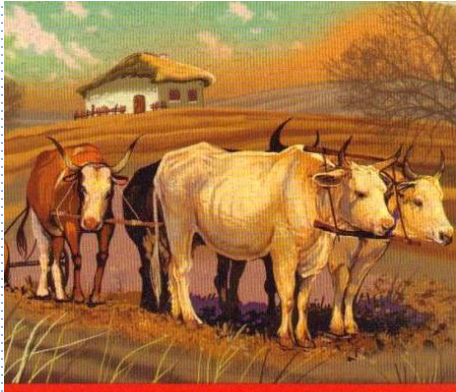
Основні епізоди твору

4-Т А Ч А С Т И Н А.

28. Старе – та поновлене: обрання Чіпки в управу; компромат за колишні злочини (у нерозкритій давній судовій справі підозра за крадіжку пшениці в пана Польського й убивство сторожа); відсторонення губернатором від управи «по неблагонадійності»; гнів Чіпки; смерть Максима Гудзя.

29. Лихо не мовчить: Явдоха Гудзь у долі Чіпки; сварки Явдохи з матір'ю Чіпки; повернення Чіпки «до старого»; смерть Явдохи.

30. Так оце та правда! Убивство Хоменкової родини («вісім безневинних душ»); смерть Галі; повідомлення Мотрі у волость про скоєний сином злочин; арешт Чіпки; конвой до Сибіру через Піски.

Панас Мирний

Хіба ревуть воли,
як ясла повні?

СУСПІЛЬНІ ЯВИЩА

I. Історія закріпачення.

II. Облаштування земств.

III. Вибори.

IV. Землеустрій.

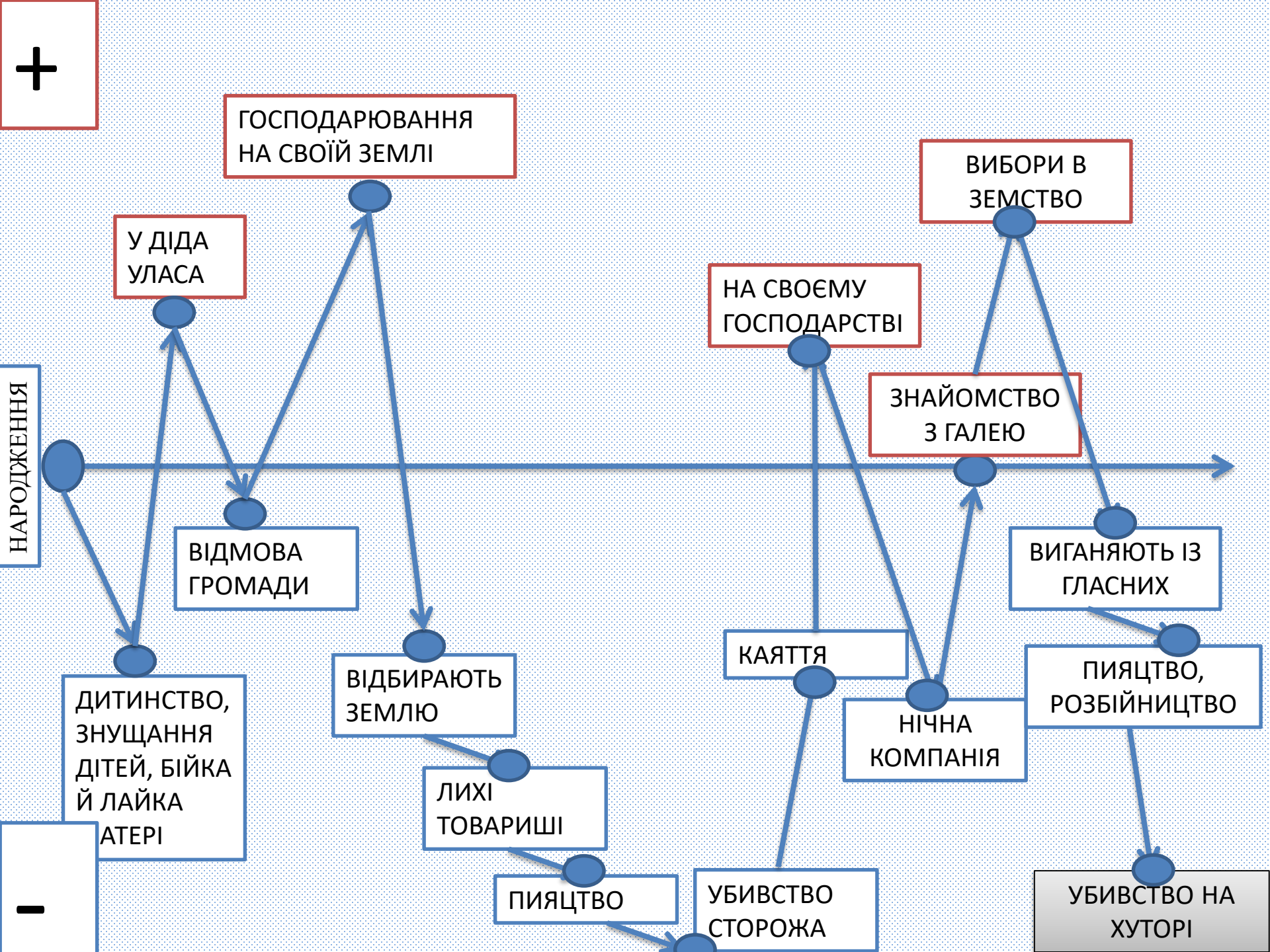

*Іван Філонов.
Портрет Чіпки*

Чіпка — жертва обставин, страдник,
«пропаща сила», злочинець, убивця,
якому

немає виправдання, чи
морально нестійка людина ?

ВІДПОВІДЬ АРГУМЕНТУЙТЕ.

Формування Чіпки

Мати – селянка, яка ніколи не мала власної хати. Єдине багатство – працюючі руки й чесна душа.

«Я, бабусю, добрий,
я злого не робитиму»

Батько – панський попихач, утікач з панської неволі, москаль.

Добрі наставники Чіпки-
бабуся Оришка й дід
Улас.

Чіпка в дитинстві

розумний;

метикуватий;

озлоблений;

нервовий;

готовий до помсти;

виколупує очі
намальованому Богові;

ненавидить матір, однолітків,
Бородая, панів, які відправили батька в
солдати, громаду, яка не погодилася,
щоб Чіпка пастишив замість діда Уласа.

Чіпка в молодості

гордий;

незалежний;

здатен на безкорисливий
учинок;

працьовитий;

любить землю;

мріє про краще життя;

палкий погляд, бистрий,
як блискавка.

Мотря

працьовита;

вболіває за сина;

справедлива, хоча необачна;

затуркана;

не має душевного контакту з сином;

зла через життєві негаразди;

не зазнала щастя: «не бачила дівкою, жінкою, не сподівалася замужньою вдовою».

Тільки одна мати вміє разом кохати свою дитину й ненавидіти, жалкувати й проклинати...

Панас Мирний

Галя

польова царівна;

чесна;

ніжна;

вразлива;

бореться за Чіпку;

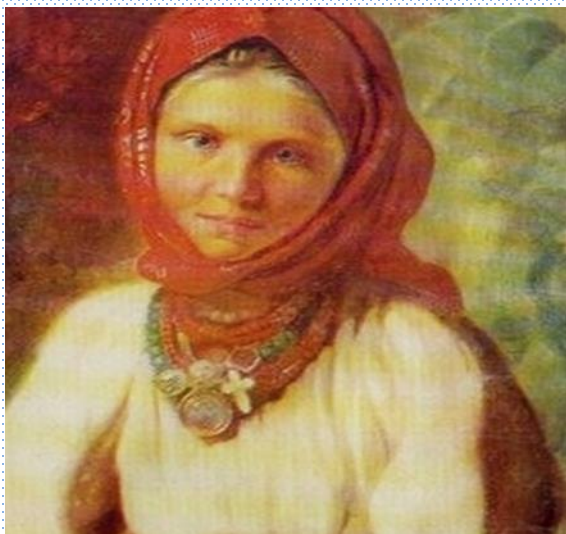
не вистачає твердості характеру;

«розбишацька дочка»;

прагнула увійти в лихе товариство «тихим янголом-спасителем»;

ніщо у світі, на її думку, не виправдає злочин і вбивство.

«...Вона бачила – серце її правду казало, - що не вдержать уже їй Чіпки біля себе, що йому остогидло таке життя – не вдовольняло його... І вона тихо-тихо, потай од Чіпки, нишком плакала...»

Христя

весела;

працьовита;

співчутлива;

добра;

уміє розрадити, підказати,
застерегти;

поєднавшись із Грицьком,
зажила в родинному затишку.

Явдоха

колишня міська повія;

живе обманом та крадіжкою;

горда;

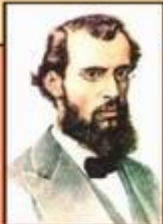
ніжна, любляча мати;

зневажає чесних трудівників;

нажива й прибуток –ціль її
життя.

Чому, на вашу думку,
Явдоха не стала порядною
людиною?

ШКІЛЬНА ПРОГРАМА

Панас Мирний

**ХІБА РЕВУТЬ ВОЛИ,
ЯК ЯСЛА ПОВНІ?**

Твір Панаса Мирного —
роман, що не втрачає
своєї актуальності, чи роман,
що лише відображає проблеми тогочасного
життя й втрачає актуальність сьогодні?
ВІДПОВІДЬ АРГУМЕНТУЙТЕ.

На допомогу учневі

Панас Мирний. «Хіба ревуть воли, як ясла повні?» (Аудіокнига)

<https://cutt.ly/0XuIcL>

Домашнє завдання:

- опрацюйте матеріал підручника (стор.47-58);
- запишіть паспорт твору в зошит;
- запам'ятайте терміни з теорії літератури «епос», «роман», «соціально-психологічний роман»;
- напишіть власну думку з приводу образу Чіпки. Ким він є для вас? Аргументуйте прикладами з роману.
- Пройдіть тестування за посиланням :
<https://cutt.ly/4ZCuKqm>